

Μ' ἀρέσει δταν κοιμᾶσαι νὰ κυττάζω τὶς μακρυὲς βελούδινες βλεφαρίδες σου ποὺ κλείνουν τὸ λαμπερὸ φῶς τῶν ματιῶν σου. Νοιώθω τότε τὸν πόθο νὰ σκύψω καὶ ν' ἀποθέσω πάνω ἐκεῖ τὸ πιὸ ἄπαλὸ φιλὶ μὰ δὲν τολμῶ νὰ τὸ κάνω, δταν βλέπω τὰ δυό σου ἀλαβάστρινα στήθη μὲ τὶς μικρὲς ἄλικες ρόγιες νὰ τρεμοανασαίνουν τόσον ἀργὰ καὶ τόσον ὠραῖα. Ξέρω πώς πίσω ἀπ' αὐτὰ ἀναπαύεται μιὰ καρδούλα τόσον θερμὴ καὶ δὲν θέλω νὰ τὴν ξυπνήσω.

9

Μὰ κάποτε θὰ μᾶς θυμηθῆ δ χρόνος καὶ θὰ σημάνει καὶ γιὰ μᾶς τὸ πένθιμο σήμαντρο του. Ἡ παράξενη καὶ γοητευτικὴ λάμψι τῶν ματιῶν σου θὰ πιθύσει καὶ τὸ φῶς τους θὰ βασιλέψει πίσω ἀπὸ τὰ πικρὰ νερὰ τῶν δακρύων. Τὰ κοίνα τῆς ὅμορφιᾶς σου θὰ μαραθοῦν καὶ θὰ χάσουν τὴ πορφύρα τους καὶ τὴ δροσιά. Βαθειὲς ωντίδες θ' αὐλακώσουν τὸ πρόσωπό σου ποὺ τώρα λάμπει ἀπ' τὴν ὅμορφιὰ καὶ τὰ στήθη σου θὰ γείρουν κουρασμένα ν' ἀκούσουν τοὺς παλμοὺς τῆς δύστυχης καρδιᾶς ποὺ ἀγωνίζεται νὰ κρατήσει κοντά της τὴ νειότη ποὺ φτερουγίζει. Τότε ἔσυ θᾶσαι μακρυά μου πολὺ μακρυά. Μοῦ τὸ ἔχεις πεῖ χίλιες φορές πώς δταν νοιώσεις τὸ παγερὸ ἄγγελμα τῶν γηρατιῶν στὸ πρόσωπό σου θὰ φύγεις ἀπὸ κοντά μου γιὰ νὰ μείνεις γιὰ πάντα στὴν ἀνάμνησή μου ή Ἡ Ἀγαπημένη μέ τὴ φεγγιβόλα ὅμορφιά.

Κι' ἔγὼ τότε μέσα στὴν πένθιμη μοναξιά μου θὰ σὲ θυμᾶμαι μὲ πόνο καὶ νοσταλγία ἀγάπη μου, καὶ θὰ σ' εὐγνωμονῶ γιατὶ ἀφιέρωσες σὲ μένα τὶς ὠραιότερες μέρες τῆς ζωῆς σου . . .

Αθῆναι

ΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΚΑΜΑΡΙΝΑΚΗΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ

Μὲ τὴν πρωτοβουλία τῆς «Ἀλεξανδρινῆς Τέχνης» ἔγινε στὶς 23 τοῦ Νοέμβρη στὴν αἰθουσα τοῦ Αἰσχύλου Ἀρίωνα φιλολογικὸ μνημόσυνο γιὰ τὸ μεγάλο Ψυχάρη.

Ἐπιτροπὴ ἀπὸ λογίους δημοτικιστὲς καὶ θαυμαστὲς τοῦ ἔξοχου ἐπιστήμονα καὶ λογοτέχνη, δργάνωσε τὴν τιμητικὴ αὐτὴ βραδιά. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπαρτίζονταν ἀπὸ τοὺς: Α. Λεοντῆ, Ε. Π. Παπανοῦτσο, Κ. Ν. Παπᾶ, Π.

Πετρίδη, Γ. Πετρίδη, Γ. Πιερίδη, Μ. Περίδη, Ε. Πανέτσο, Ρίκα Σεγκοπούλου, Πόλυ Μοδινό, Μάκη Ανταϊ, Β. Παυλίδη, Θ. Μαρσέλο, Ν. Λυκιαρδόπουλο, Μ. Ματσάκη, Γ. Αλιθέρη, Β. Αθανασόπουλο.

“Ενα ἐνθουσιώδικο μανιφέστο δημοσιεύτηκε λίγες μέρες πρὸν στὸν ἔλληνικὸ τύπο τῆς Ἀλεξάνδρειας.

Μήλησαν γιὰ τὸν Ψυχάρη καὶ τὸ ἔργο του τρεῖς ἀπὸ τοὺς σημαίνοντας ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων τῆς πόλης μας, ὁ Παπανοῦτσος, ὁ Πανέτσος, ὁ Πετρίδης, μπροστὰ σὲ πυκνότατο καὶ πολὺ ἐκλεκτὸ ἀκροατήριο — ἀπὸ τὸ δόπιο δόμως ἔλλειψαν δυστυχῶς, χώρια ἀπὸ μία - δύο ἔξαιρέσεις, οἱ καθηγητὲς τῶν Σχολείων μας ἐνῶ τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας αὐτοὺς κυρίως ἐνδιαφέρει μιὰ ποὺ ἄμεσα σχετίζεται μὲ τὴν ἐκπαίδευση,

Ο συγγραφέας τῆς «Τοιλογίας τοῦ Πνεύματος» Ε. Π. Παπανοῦτσος ἀρχισε πρῶτος. Θέλοντας νὰ δεῖξει τὴ μεγάλη σημασία τοῦ Ψυχάρη στὴ θέση τοῦ γλωσικοῦ ζητήματος, ἔκανε μιὰ σύντομη ἀνασκόπηση τῆς ίστορίας του ἀρχίζοντας μὲ τὸ σχηματισμὸ τῆς λεγόμενης «κοινῆς» ἔλληνικῆς ἔπειτα ἀπὸ τὶς καταχτήσεις τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ μὲ τὸ οεῦμα τῶν Ἀττικιστῶν ποὺ ἐγκαινιάζεται μὲ τὸ Διονύσιο τὸν Ἀλικαρνασσέα τὸ 2ο αἰῶνα μ. χ., καὶ σταματώντας στὶς μεγάλες φάσεις τῆς μακρᾶς αὐτῆς Ιστορίας, ποὺ χαρακτηρίζονται μὲ τὸ ἀκριτικὸ ἔπος, τὸν Πτωχοπρόδρομο, τὸν Ἐρωτόκοριτο, τὸ Κρητικὸ θέατρο καὶ μὲ τὰ ὀνόματα τοῦ Σοφιανοῦ, τοῦ Μηνιάτη, τοῦ Σκούφου, τοῦ Δημητράκη Φωτιάδη — Κανταρτῆ, τοῦ Χιώτη καὶ τοῦ Κονεμένου. Λέει κατόπιν ὅτι ὁ Ψυχάρης ἔβαλε πρῶτος τὸ ζήτημα πέρι-πέρα στὴ βαθειὰ ἐπιστημονικὴ καὶ ίστορικὴ τον θέση, ἀκολουθῶντας τὶς ἀρχὲς τῆς νεογέννητης τότε Γλωσσολογίας. «Καὶ γλωσσολογία τὶ σημαίνει;» λέει ὁ Ψυχάρης «δυὸ πράματα καὶ τὰ δυὸ ἀπλά, ίστορία καὶ φυσιολογία». Καὶ ὁ Παπανοῦτσος ἔφερε παραδείγματα ἀπὸ τὴν τελευταία γλωσσικὴ μελέτη τοῦ Ψυχάρη «*Un peuple qui ne veut pas de sa langue*» γιὰ νὰ διασφήσει τὴν Ψυχαρικὴ θέση. Μήλησε κατόπιν γιὰ τὴν ἀδιαλλαξία τοῦ Ψυχάρη καὶ τὴν αὐστηρὴ γραμματικὴ πειθαρχία ποὺ ἀπαιτοῦσεν ὁ Δάσκαλος καὶ τὸντε ὅτι, ὅσο κι ἂν σήμερα ὁ Δημοτικισμὸς δὲν φρονεῖ ὅτι μπορεῖ νὰ λυθεῖ μὲ τέτιον ἀκαμπτον ὁρθολογισμὸ τὸ πρόβλημα, ὅλοι ὀφείλομε ν' ἀναγνωρίσομε ὅτι ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ ἀκαμψία τοῦ Ψυχάρη στὴν ἥρωϊκὴ ἐποχὴ τῆς ίστορίας τοῦ ζητήματος ἔσωσε τὸ νέο οεῦμα, γιατὶ ἔτσι μονάχα μποροῦσαν νὰ γκρεμι-

στοῦν οἱ βράχοι τῆς ἀμάθειας καὶ τῆς πρόληψης ποὺ ἐμπόδιζαν τὴν νέο-ελληνικὴ γλωσσικὴ καὶ βαθύτερα πνευματικὴ ἀναγέννηση.

Στὸ τέλος ὁ κ. Παπανοῦτσος ἀναφέροντας τὰ λόγια τοῦ Ψυχάρη : «Δὲν ἔξεκίνησα μὲ τὸ ἀριστερὸ πόδι γιὰ νὰ θεμελιώσω θεωρίες στὸν ἄέρα. Εἶχα πληρώσει ἀπὸ πρὸν τὸ φόρο μου στὸ μελάνι», καὶ : «Δὲν εἴμαι πραγματικὰ παρὰ ἔνα ίστορικὸ δεφτερόλεπτο, τίποτα περισσότερο. Εἴμαι τὸ δευτερόλεπτο τῆς πρόζας», εἰπε ὅτι πραγματικὰ ὁ Ψυχάρης εἶνε ὁ δημιουργὸς τῆς νεοελληνικῆς πρόζας καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψῆ τούτη εἶναι γιὰ τὸν πεζὸ μας λόγο ὅτι ὁ Σολωμὸς γιὰ τὴν ποίησή μας. Καὶ ὁ ὅμιλητής γιὰ νὰ δεῖξει πόσο ἀγαποῦσε καὶ παθαινότανε γιὰ τὴ γλῶσσα καὶ γιὰ τὸν τόπο μας ὁ Ψυχάρης ποὺ τόσοι τὸν ἀναθεμάτιζαν καὶ τὸν ἔβριζαν προδότη καὶ πουλημένο, τελείωσε διαβάζοντας τὸ περίφημο Ἐπίγραμμα ποὺ ὁ Ἰδιος ἔγραψε γιὰ νὰ χαραχτεῖ — καθὼς λέει — ἀπάνω στὴν ταφόπλακά του καὶ ποὺ κατασυγκίνησε τὸ πυκνὸ ἀκροατήριο. Τὸ παραθέτομε ὀλόκαιρο, γιατὶ εἶναι ἔνα μικρὸ ἀριστούργημα :

«Μοιρολογίστρες χιώτισσες, πατριώτισσές μου, μαννάδες, ἀδελφάδες, θυγατέρες μου ἐσεῖς ὄλες, ἀν τύχει καὶ περάσετε μπροστὰ στὸ ἀσπρὸ μου τὸ μνῆμα, σταθῆτε, μιὰ στιγμή, τραγουδῆστε μου ἔνα μοιρολόι ἀπὸ κεῖνα ποὺ σᾶς ἀκουσα νὰ τραγουδᾶτε, σὰν ἥμουνε παληκάρι καὶ πῆγα στὰ χωριὰ τῆς μαστίχας νὰ μάθω τὴ λαλιά σας.

Τὰ ρωμαϊκα, ποιὸς ξέρει; Μπορεῖ νὰ μὲ ξυπνήσουνε ἀξαφνα ὡς καὶ στὸν τάφο, τόσο τ' ἀγάπησα, τόσο βαθιὰ τάβαλα μέσα στὴν καρδιά μου, τὴν ρωμαϊκή μου τὴν καρδιά.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νᾶχει τὸ μοιρολόι σας λόγια πολλά. Φτάνουνε δυό. Πῆτε μονάχα πὼς γύρισα τὸν κόσμο πέρα-πέρα, πὼς ἀφησα τὴν Γαλλία καὶ πὼς ἥρθα νὰ ζεσταθῶ, πὼς ἥρθα νὰ ξαποστάσω στοῦ ἥλιου μας τὸ φῶς, στὴν καλωσύνη τῆς Πατρίδας».

Δεύτερος μύλησε μὲ πολλὴ φρεσκάδα σκέψης καὶ ἐκφραστῆς ὁ κ. Ε. Πανέτσος γιὰ τὸ λογοτεχνικὸ ἔργο τοῦ Ψυχάρη ποὺ δπως πολὺ δίκαια παρατήρησε δὲν τὸ ξέρει ὁ Ἑλληνικὸς λαός. Τὸν Ψυχάρη τὸν βρίσανε, τὸν βλαστημήσανε, μὰ ὁ μεγάλος καῦμός του ἥταν γιατὶ τῶκαναν χωρὶς οὔτε ἔνα του βιβλίο νᾶχουν διαβάσει. «Ολοι τὸν πολέμησαν, τὸν μίσησαν, ἀκολουθώντας τοὺς ὀδηγούς — Σκολειό, Ἐκκλησία, Τύπο, Πανεπιστήμιο, Κράτος. Οἱ λαοὶ δὲ φταῖνε ποτέ, ἔλεγε ὁ Ψυχάρης, φταῖνε νὰ κεφάλια, κι' ἄδικο

δὲν εἶχε. Σήμερα ἀκόμα, πρόστεσε δὲ κ. Πανέτσος, ἂν μιλήσεις στοὺς ἀπλοϊκοὺς ἀνθρώπους τὴν γλώσσα ποὺ δὲν τὴν καταλαβαίνουν, ποὺ ἀντὶ νὰ τοὺς φωτίζει τοὺς θολώνει τὴν σκέψη, ἔ! κάτι ἀξίζεις, ώραια τὰ εἶπες, εἶσαι μεγάλος. Μίλησέ τους στὴ γλώσσα τους χωρὶς φρασεολογικοὺς γρίφους καὶ ἀερολογίες, ποὺ νὰ σὲ νοιώσουν πέρα-πέρα ἔννιζουνε τὰ μοῦτρα τους: δὲν μᾶς εἶπε καὶ σπουδαῖα πράματα! καὶ φεύγουν ἀπογοητευμένοι. Ἐτσι τὸν καταντήσαμε τὸ λαὸ ποὺ μίσησε καὶ τὴ γλώσσα του, μίσησε τὸν ἔαυτό του, ἀηδίασε τὴν ἴδια του ψυχή! Κι' ὅμως ὁ Ψυχάρης δὲλη του τὴ ζωὴ ἀγωνίστηκε γι' αὐτὸ τὸ λαό, γιὰ τὴ γλώσσα του. Στὸ ἔργο του ὁ Ψυχάρης προσπάθησε νὰ μελετήσῃ, νὰ ἀναλύσῃ μὲ ἀγάπη βαθειὰ τὴν Ἑλληνικὴ ψυχὴ ποὺ ἔννοιωσε τόσο καλά. Κι' ὅτι μόνο τὴν ψυχὴ ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλληνικὴ γῆ, τὸ μαγευτικὸ Ἑλληνικὸ τοπεῖο, ὕμνησε στὰ βιβλία του σὰν ἀληθινὸς ποιητὴς ποὺ ἥτανε μὲ τέτοια τρυφεράδα, μὲ τέτοια ἀφέλεια ποὺ θάλεγες ὅτι σοῦ μιλάει γιὰ τόπους παραμυθιῶν. Τὸ εἶπε κιόλας ὁ Ψυχάρης πῶς ἔτσι ἥθελε τὴν φιλολογία. Μὰ ἥταν κυρίως ἐπαναστάτης, ἀγωνιστής. Καὶ ἡ πολεμικὴ του φαίνεται σ' ὅλο του τὸ ἔργο. Αὐτὸ μπορεῖ σὲ μᾶς νὰ χτυπάει σήμερα ἀσχῆμα, ποὺ ζητᾶμε ἀπ' τὸν καλλιτέχνη κάποια ἡρεμία, ποὺ τὸν θέλομε νὰ μὴ φαίνεται καθόλου πίσω ἀπ' τὶς γραμμὲς τοῦ βιβλίου. Ἐτσι ἵσως νὰ φρονοῦμε πῶς ὁ Ψυχάρης ὁ πολεμιστὴς ἔβλαψε τὸν Ψυχάρη λογοτέχνη. Μὰ ἔνας ἀνθρώπος ποὺ ἀγκάλιασε τόσο πιστὰ μιὰ Ἰδέα, ποὺ ἀγωνίστηκε γι' αὐτή, ποὺ ἀκούσε βλαστήμιες καὶ κατάρες κι' ἔμπαιγμοὺς ἥταν βολετὸ νὰ σταθεῖ ἥρεμος;

Τὸ ἔργο του δλόκληρο, παρατήρησε δὲ κ. Πανέτσος πλημμυροῦσε ἡ ζωὴ, ξεχειλίζει ἀπὸ παντοῦ ἡ σύγχρονη Ἑλληνικὴ πραγματικότητα. Δὲν περιγράφει ἀπλὰ ὁ Ψυχάρης, ἀλλὰ ψυχολογεῖ μὲ μιὰ δεξύτητα κρίσης μοναδικὴ καὶ ἵσως γιατὶ ἔζησε στὴ Γάλλια, καὶ γνώρισε ψυχολογία ἀλλων λαῶν βλέπει τὰ πράγματα μὲ μιὰ διαύγεια ὑπέροχη.

Ο Ψυχάρης εἶναι καὶ σατυρικὸς πικρότατος.

Καὶ τὸ ὑφος του; Θάλεγα, εἶπεν ὁ ὅμιλητής, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος ποὺ ἔννοιωσε τὸ πνεῦμα τῆς δημοτικῆς μας γλώσσας χωρὶς καμμιὰ νοθεία ἀπὸ διαβάσματα καὶ ἀπὸ ἐπιδράσεις φράγκικες.

Κι' ἔκεινο τὸ κοινωνιαστὸ ποὺ τοῦχει ἡ γλώσσα μας, μὲ τὶς συχνὲς ἔρωτήσεις, μὲ τοὺς διαλόγους ποὺ κάνομε μὲ τὸν ἔαυτό μας κι' ὅταν διηγούμαστε, κείνη ἡ ἀσύγκριτη ὁμορφιὰ ποὺ τῆς χαρᾶζουν τὰ χαριτωμένα τὰ

ύποκοριστικά της ποὺ πιστεύω καμμιὰ γλώσσα νὰ μὴν τὰ συνηθίζει σὰν κι' ἐμᾶς καὶ ποὺ δίνουνε ἔντελῶς ξεχωριστὴ φυσιογνωμία στὴ δική μας. Κι' ὑστερα ἔκεινο τὸ οἰκεῖο του ὕφος, ποὺ σοῦ μιλᾶ σὰν φίλος, σὰν δικός σου. Δὲν εἶναι βιβλίο ἄψυχο αὐτό, καλέ, εἴν' ὁ Ἰδιος ὁ Ψυχάρης. Κι' ὅταν τραβᾶ τὴ διήγηση εἰς μάκρος σὰν τὸ λαϊκὸ παραμύθι, δὲν ἔχει θαυμαστὴ γοητεία; Μήπως ὁ πλατυσμὸς τοῦ παραμυθιοῦ ὁ μετρημένος δὲν ἔχει καὶ κεῖνος θέλγητο καὶ χάρη σὰν τὴ συντομία;

Ο κ. Πανέτσος εἶπε ἀκόμα γιὰ τὸ πόσο καλὰ ἥξερε ὁ Ψυχάρης τοὺς Ἀρχαίους καὶ πὼς κέρδισε ἀπτὴ μελέτη τους τὴ σαφήνεια τοῦ ὕφους του. Ἀνάφερε ὑστερα τοὺς σημαντικότερους ψυχαριστές.

Τὴν ὅμιλία του τελείωσε διαβάζοντας ἀπτὸν Ψυχάρη τὸ ὠραῖο κομμάτι στὸ δποῖο ὁ δάσκαλος ἀπευθύνεται στὸ μεγάλο δημιουργὸ ποὺ περιμένει καὶ ποὺ αὐτὸς θὰ σταθεῖ ὁ πρόδρομος — ὁ Φτωχοπρόδρομος του.

Γιὰ τὴ σημασία τοῦ Ψυχαρικοῦ κινήματος μίλησε ὁ Ἰδεολόγος δημοτικιστὴς κ. Γ. Πετρίδης. "Αρχισε ἔξιστορώντας τὴ σύνθεση τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας τοῦ 1880—1888. Τότε κυριαρχοῦσε ὁ γλωσσικὸς τατριωτισμὸς ἡ λογία παραδοση, ἡ λατρεία γιὰ τὴν ἀρχαία γλώσσα, μὲ μιὰ λέξη ὁ Δηλιγιάννης στὸν πολιτικὸ κόσμο καὶ ὁ Κόντος στὸν πνευματικό. "Αρχισε ὅμως νὰ ἐπιβάλλεται καὶ ἡ νέα ἀστικὴ τάξη μὲ πολιτικὸ ἀρχηγὸ τὸν Τρικούπη καὶ μὲ φιλολογικὸ ἀρχηγὸ τὸν Βερναρδάκη ποὺ ἦτανε πολέμιος τοῦ ἔξαρχαῖσμοῦ ποὺ ἐπιχειροῦσε ὁ Κόντος. Στὴ μεταβατικὴ αὐτὴ περίοδο τὸ γλωσσικὸ κήρυγμα τοῦ Ψυχάρη πέρνει σχεδὸν ἐπαναστατικὸ χαρακτῆρα. Ἡ ἀφύπνιση τοῦ Ἐθνους ἐπιυγχάνεται. Τὰ προγονικὰ εἴδωλα κλονίζονται. Οἱ λογιώτατοι πολεμοῦνε μὲ λύσσα καὶ μὲ ὅλα τὰ μέσα τὸν ἀρχηγό. Οἱ δημοτικιστὲς ὅμως αὐξάνουνε. "Ο Γαβριηλίδης μπαίνει στὸν ἄγῶνα μὲ τὴν «Ἀκρόπολη» ὑπὲρ τῶν δημοτικιστῶν. "Ο Ροΐδης κονορειλιάζει μὲ τὰ «Εἴδωλά του» τοὺς ἀττικιστές. Καὶ ἡ πάλη ἔξακολουθεῖ εἴκοσι χρόνια μὲ τὴν ἵδια ἔνταση. Τὰ Εὐαγγελικά, τὰ Ὁρεστιακά, τὸ Σχολεῖο τοῦ Βόλοι, εἶναι οἱ μεγάλες μάχες καὶ οἱ μεγάλες νίκες τοῦ δημοτικισμοῦ. Ἰδρύεται στὴν Ἀθήνα ἡ «Ἐθνικὴ Γλώσσα» καὶ ὁ Νουμᾶς, στὴν Πόλη τὸ «Ἀδελφάτο», στὴν Ἀλεξάνδρεια ἡ «Νέα Ζωὴ» καὶ ἀργότερα τὰ «Γράμματα» καὶ ξαπλώνεται στὸ πανελλήνιο τὸ ψυχαρικὸ κίνημα. "Επειτα ὁ «Ἐκπαιδευτικὸς Ὁμιλος» ἀναλαμβάνει νὰ μελετήσει καὶ νὰ ὑπο-

δείξει ούσιαστικώτερα τὴν γλωσσο-έκπαιδευτική μεταρρύθμιση.

‘Ο κ. Πετρίδης μίλησε καὶ γιὰ τοὺς λογοτέχνες ποὺ δλοι σήμερα ἀνήκουνε στὸ στρατόπεδο τῆς δημοτικῆς : ἡ ἐπικράτηση τῆς Δημοτικῆς στὴν Τέχνη εἶναι πιὰ γεγονός. ’Απτὸ 1917 ἡ γλωσσο-έκπαιδευτική μεταρρύθμιση κατακτᾶ δλοένα τὸ σχολεῖο μας. ‘Ο δημοτικισμὸς εἶναι ἴστορικὸς σταθμός, μιὰ ἐποχὴ στὸν πολιτισμό μας, καὶ ὁ Ψυχάρης ὁ «Δάσκαλος» καὶ ὁ κύριος συντελεστής.

A. T.

Η ΕΚΘΕΣΗ ΚΑΛΜΟΥΧΟΥ

“Ολοι οἱ Ἀλεξανδρινοὶ φιλότεχνοι θυμοῦνται τὴν προπέρσινη ἔκθεση τοῦ Καλμούχου. Ἄν καὶ δὲν εἴχανε δεῖ ἔδῶ — εἶναι σπάνιες τέτοιες εὐκαιρίες γιὰ τὴν πόλη μας — σχεδὸν καθόλου μοντέρνα τέχνη, ἀν καὶ οἱ περισσότεροι τὴν ἄκουναν μόνο, — καὶ ξέρομε τὶ σημασία ἔχει ἡ προετοιμασία — ἐνδιαφέρομηκαν ἔξαιρετικὰ γιὰ τὸ μεγάλο ταλέντο τοῦ καλλιτέχνη αὐτοῦ.

Δὲν εἶναι δλοι βέβαια ποὺ ἀρεσαν τὴν τεχνοτροπία του τότε, ἀλλὰ ἔνας πορθαρὸς ἀριθμὸς ἀπ’ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ νοιώθουν εἴχαν ἐνδιαφερόμενοι γιὰ τὴν ἔκθεσή του, εἴχαν ἀγαπήσει τὰ ἔργα του, εἴχαν ἐκτιμήσει τὴν ἀγνότητα καὶ τὴν τουφεράδα τους, τὴν πρωτόγονη ἀπλότητα καὶ τὴν χάρη τους τῇ γραμμικῇ. Καὶ ὅμως τότε ὁ Καλμούχος εἶχε τὶς ἀρετὲς μὲν τοῦ εἰλικρινῆ καλλιτέχνη βρισκότανε ὅμως ἀκόμα σὲ μιὰ περίοδο ἀναζήτησης, ἐποχὴ τῶν πρώτων ἐντυπώσεων ποὺ ἔχουνε βέβαια δλο τὸ καλλιτεχνικὸ ἔlan μὰ ποὺ δὲν ἔχουν κατασταλάξει τεχνικά, δὲν ἔχουν ἀκόμη μεστώσει ζωγραφικά, ποὺ ἔχουν πλοῦτο ποικιλίας καὶ δχι βαθειά δμοιογένεια, ποὺ ἔχουν παλμοὺς ἀνάτασης καὶ δχι ἀνάταση παλμοῦ.

Φέτος ὁ Καλμούχος μᾶς ἥρθε μὲ μιὰ δουλειὰ ζωγραφικὰ ἀπείρως ἀνώτερη ἀπ’ τὴν τοτινή. Χωρὶς νὰ ἔχει χάσει τίποτα ἀπ’ τὴν ἔννοια τοῦ καλλιτεχνικοῦ του ἔγώ, ἔχει ἔξελιχτει σηματικὰ τόσο ποὺ ἐκ πρώτης ὅψης νὰ ἐκπλήσσεται κανεὶς σὲ μιὰ ἐπιφανειακή τούλαχιστο ἔξέταση. Σὲ βα-